

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 101 -

januari-februari-maart 2019

1 Neu-Guinea mark 1894, Duits-Nieuw-Guinea

- Land/gebied: Duits-Nieuw-Guinea (huidige Papoea-Nieuw-Guinea)
- Heerser: Duitse kolonie 1884-1914
- Ligging: zie kaart Oceanië en detailkaart Nieuw-Guinea
- Munt: 1 mark, KM 5
- Jaartal: 1894
- Metaal: zilver
- Vz: Parelrand rondom, met bovenin de tekst "NEU-GUINEA COMPAGNIE". Daaronder een samengebonden palmkrans, in het midden de tekst "1 NEU-GUINEA MARK 1894". Onderaan de palmkrans de letter A.
- Kz: Paradijsvogel zittend op tak, rondom een parelrand
- Afmeting: Ø 24 mm
- Gewicht: 5,5 g

Oceanië

Detailkaart verdeling Nieuw-Guinea

Papua-Nieuw-Guinea

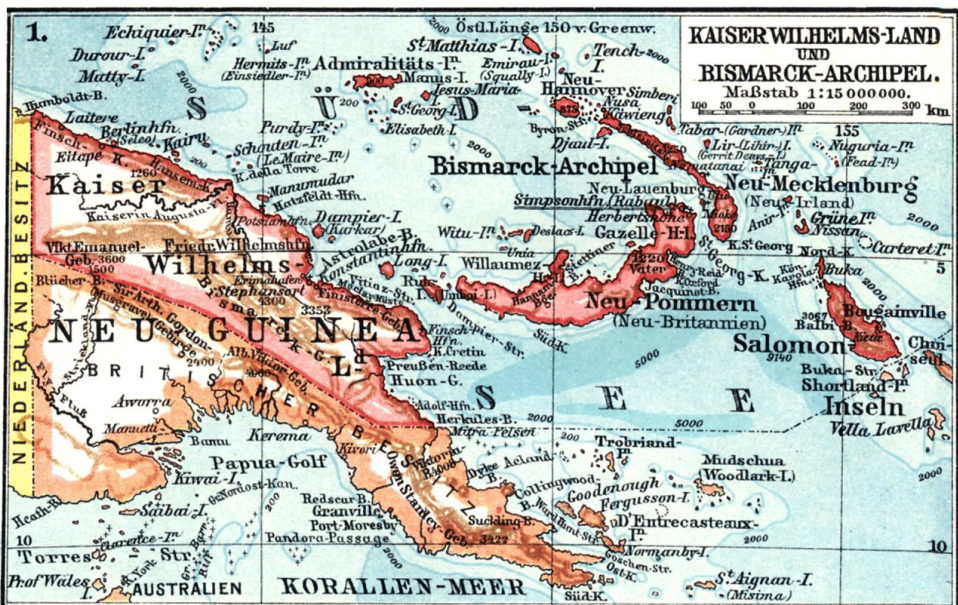
Papua-Nieuw-Guinea is het oostelijk deel van het eiland Nieuw-Guinea, iets ten noorden van Australië. Het bevat ook de eilanden Nieuw-Ierland, Nieuw-Brittannië en Bougainville als de voornaamste. Papua-Nieuw-Guinea is zeer groot met een oppervlakte van 463.000 km², grotendeels bedekt met tropisch regenwoud, en als hoofdstad Port Moresby. Het heeft 6.500.000 inwoners die voor 96 % christelijk zijn. Het heeft een 1000-tal verschillende etnische groepen met bijna evenveel verschillende talen. De bevolking bestaat vooral uit Papoea's en een kleine minderheid van Melanesiërs (afkomstig van Melanesië, een eilandengroep ten oosten van Nieuw-Guinea). Het westelijk deel van het eiland behoort aan Indonesië en was tot in 1949 een deel van de Nederlandse kolonie Nederlands-Indië.

Geschiedenis

Archeologische opgravingen duiden erop dat de eerste mensen waarschijnlijk zestigduizend jaar geleden voet zetten op Nieuw-Guinea. Zij kwamen waarschijnlijk vanuit Zuidoost-Azië in een ijstijd toen de zee lager lag en er minder afstand zat tussen de verschillende eilanden. De eerste mensen waren jagers en verzamelaars, en ze begonnen na verloop van tijd met het verbouwen van gewassen. Ze leefden vooral in de bergen en trokken pas later naar de kust.

Toen de eerste Europeanen in de eerste helft van de 16de eeuw arriveerden maakten de bewoners van Nieuw-Guinea en de omliggende eilanden nog steeds gebruik van houten en stenen voorwerpen. De Portugese ontdekkingsreiziger Jorde de Menezes gaf het eiland de naam Papoea. Papoea is een Maleisisch woord dat het kroeshaar van de bewoners van het land beschrijft. De toevoeging Nieuw-Guinea kwam van de Spanjaard Yñigo Ortiz de Retez wegens de gelijkenissen tussen de Papoea's en de inwoners van het Afrikaanse Guinea. In de loop van de daaropvolgende eeuwen bezochten verschillende Europeanen het eiland en brachten de kust verder in kaart, maar hadden weinig aandacht voor de inwoners van Papoea-Nieuw-Guinea. Pas rond 1870 ondernam de Russische antropoloog Nikolaj Mikloecho-Maklaj meerdere expedities naar het gebied en beschreef de levensstijl van de bevolking.

Duits-Nieuw-Guinea en de kolonisatie Nieuw-Guinea (1883-1941)

Duitse deel Neu-Guinea, bekend onder de naam Kaiser-Wilhelms-Land

Neu-Guinea is eigenlijk de naam van de kolonie van het Duitse Rijk in Oceanië die bestond uit: de Bismarck-archipel; Keizer-Wilhelms-Land; Marshall-eilanden; Noordelijke Salomonseilanden: Buka, Bougainville; Carolinen; Palau; Duitse Marianen en Nauru. Duits-Samoa was eveneens een Duitse kolonie in Oceanië, maar behoorde niet tot Duits-Nieuw-Guinea.

Hierna spreken we alleen over het grondgebied van Nieuw-Guinea met o.a. de Duitse kolonie.

De kolonie van Queensland probeerde in 1883 het zuidoostelijk deel van Nieuw-Guinea te annexeren, maar de Britse overheid ging daarmee niet akkoord. Duitsland wilde intussen een aantal kolonies vestigen en begon met de bouw van verschillende nederzettingen in het noorden van het eiland.

Groot-Brittannië verklaarde het zuidelijk deel van het gebied in 1884 tot een Brits protectoraat onder de naam Brits-Nieuw-Guinea. Vanaf 1902 viel het gebied onder Australisch gezag. De nieuwe aanduiding was Territorium Nieuw-Guinea. Op Papoea-Nieuw-Guinea vond weinig economische activiteit plaats. Australië had een apart bestuurlijk systeem via welk het land geregeerd werd.

In Europa was er een groeiende vraag naar kokosolie. Tegelijkertijd was het Duitse keizerrijk naarstig op zoek naar nieuwe koloniën. Godeffroy's of Hamburg, de grootste handelsmaatschappij in de Pacific, begon kopra te verhandelen vanaf Nieuw-Guinea. Voor het bestuur van het gebied werd een speciale maatschappij gevormd, de German Neu-Guinea Compagnie. Zij traden in naam van de Duitse overheid op over het Territorium Papoea. Vanaf 1899 nam de Duitse overheid het directe beheer over. Het onderwijzen van de lokale bevolking kwam in handen van zendelingen. Na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog nam Australië de macht over in de Duitse kolonie. De verschillende plantages kwamen in handen van Australische oorlogsveteranen. In 1921 wees de Volkerenbond het gezag over Nieuw-Guinea als mandaatgebied toe aan Australië. De aanwezigheid van goudmijnen en kokosplantages brachten een zekere mate van welvaart.

Tweede Wereldoorlog (1941-1945) & Trustgebied (1945-1975)

Papoea-Nieuw-Guinea bleef tot december 1941 in handen van Australië. Daarna vielen Japanse troepen het gebied aan. Het grootste deel van Nieuw-Guinea, waaronder de eilanden Bougainville en New Britain, viel in handen van Japan. Pas in de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog heroverden Australische en Amerikaanse troepen het gebied.

Na de Japanse overgave werd het bestuurlijk gezag over Papoea-Nieuw-Guinea hersteld. Het Territorium Papoea en het Territorium Nieuw-Guinea werden samengevoegd onder de naam Territorium Papoea en Nieuw-Guinea. Met het samenvoegen van beide gebieden werd het voormalige mandaatgebied omgevormd tot een trustgebied van de Verenigde Naties onder gezag van Australië. In 1971 werd de naam van het territorium gewijzigd in Territorium Papoea-Nieuw-Guinea. Australië nodigde de Wereldbank uit om een missie naar het territorium te sturen om te adviseren over maatregelen op het gebied van politieke en economische ontwikkeling. In 1974 publiceerde de Wereldbank een rapport waarin het raamwerk werd geschetst voor de route naar politieke onafhankelijkheid.

Onafhankelijkheid Papoea New Guinea (1975-heden)

Uit de eerste verkiezingen in 1972 kwam een regering voort onder leiding van Michael Somare. Hij leidde het land in 1975 naar onafhankelijkheid. In 1980 zegde het parlement het vertrouwen in hem op. Zijn opvolger was Sir Julius Chan. In 1982 keerde Somare weer terug om in november 1985 weer te worden weggestemd. Deze snelle wisseling van het leiderschap is kenmerkend voor de politiek van het land. Daarom werd er nieuwe wetgeving aangenomen waardoor een nieuwe regering in de eerste 18 maanden van haar

bestaan niet kan worden weggestemd.

Tussen 1989 en 1997 was op het eiland een bloedige burgeroorlog aan de gang tussen de lokale rebellengroep BRA (Bougainville Revolutionary Army), geleid door Francis Ona, en regeringstroepen. Op een toenmalige bevolking van 200.000 personen kwamen, naar schatting, in deze oorlog 20.000 burgers om, vooral door acties van het regeringsleger. In 1997 volgde een wapenstilstand, en in 1998 werd in Nieuw-Zeeland een voorlopig vredesakkoord getekend, gevolgd door een definitief vredesakkoord in 2001. Bougainville kreeg de status van autonome provincie en uiterlijk 2015 dient in een referendum de toekomst van het eiland bepaald te worden.

Papoea-Nieuw-Guinea heeft sinds haar onafhankelijkheid goede relaties met Australië. Het land is de grootste financiële donor. De laatste jaren staat de relatie wel onder druk. Zo moest premier Somare bij een bezoek in maart 2005 een veiligheidscheck ondergaan op het vliegveld van Brisbane. Een verzoek om excuses willigde de Australische overheid niet in. Ook een steunpakket met omvang van een half miljard euro leverde problemen op. Het pakket was met name bedoeld om de corruptie en criminaliteit aan te pakken. Aanvankelijk wilde Australië 40 ambtenaren en 200 politieagenten als onderdeel van het pakket. Het hooggerechtshof van Papoea-Nieuw-Guinea oordeelde dat deze maatregel ongrondwettelijk was en de politieagenten werden naar huis gestuurd.

Muntslag op Nieuw-Guinea

De muntslag van Nieuw-Guinea startte in 1894 met de muntslag van de koloniën.

Munten Duits-Nieuw-Guinea

De munten zijn geslagen door de Neu-Guinea Compagnie, deze munten werden geslagen in Berlijn. Er werden munten uitgegeven van 1, 2 en 10 pfennig in koper, ½, 1, 2 en 5 mark in zilver en 10 en 20 mark in goud.

*5 Neu-Guinea mark 1894, zilver Ø 38 mm, kz: paradijsvogel
20 Neu-Guinea mark 1895, goud Ø 22,5 mm, kz: paradijsvogel
1 Neu-Guinea pfennig 1894, koper Ø 17,5 mm*

Munten Territory of New Guinea

In deze periode werden munten uitgegeven van ½ penny tot 1 shilling op naam van de Britse koning Georges V, Edward VIII en Georges VI. Al deze munten werden geslagen te Melbourne (Australië). Ze hadden dezelfde waarde als de onderdelen van het Australische pond, dat ook in Papoea-Nieuw-Guinea circuleerde naast de shilling. Alle munten hebben een centraal gat. Dat werd door de autochtonen gebruikt om de munten aan mekaar te rijgen en te dragen, soms ook als halssnoer. Tijdens de Japanse bezetting 1942-45 circuleerden er ook Japanse invasiebankbiljetten van ½ shilling tot 1 pond, Oceanian Pound genoemd, geen munten. Deze circuleerden ook in andere bezette eilanden.

*1 penny Territory of New Guinea 1936, Edward VIII,
koper Ø 26,7 mm, Vz: ERI = Edward Rex Imperator*

Munten onafhankelijk Papoea-Nieuw-Guinea

Vanaf 1975 gaf Papoea-Nieuw-Guinea circulatiemunten uit van 1 tot 50 toea en van 1 tot 10 kina met 1 kina = 100 toea. De letterlijke betekenis van kina is parelschelp. Deze munten werden geslagen door de Franklin Mint (VS).

*20 toea 1976 Papoea-Nieuw-Guinea CuNi 28,6 mm, 11,3 g, geslagen door de Franklin
Mint (VS). Vz: Embleem van PNG, Raggi's paradijsvogel (Paradisaea raggiana).
Kz: dwergkasuaris (Casuaris bennetti)*

De paradijsvogel en de kasuaris

De Raggi's paradijsvogel (*Paradisaea raggiana*) is een prachtig gekleurde vogel (alleen het mannetje) uit Papoea-Nieuw-Guinea, is zowat 33 cm lang en met staart 70 cm.

Hij is het nationaal embleem van Papoea-Nieuw-Guinea zoals afgebeeld op de voorzijde van verschillende munten van Duits-Nieuw-Guinea en Papoea-Nieuw-Guinea. De paradijsvogel zit op een traditionele speer en een kundutrommel. Hij staat ook afgebeeld op de vlag van Papoea-Nieuw-Guinea. De kasuarissen zijn verwant met de struisvogel in Afrika, de emoe in Australië en de nandoe in Zuid-Amerika. Er zijn verschillende soorten kasuarissen waarvan de helmkasuaris in Australië de bekendste is. Op de munt wordt de dwergkasuaris (*Casuaris bennetti*) afgebeeld, voorkomend in Papoea-Nieuw-Guinea. Het is een niet-vliegende vogel, blauw in de hals, met een grootte van 100 tot 150 cm.

Bronnen:

- Artikel: 20 toea 1976 Papoea-Nieuw-Guinea, Leopold Verbist
- Encyclopedie voor munten en bankbiljetten
- Atlas voor de wereldgeschiedenis
- <http://en.wikipedia.org/wiki>
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Papoea-Nieuw-Guinea>

Dirk Hiemstra, secretaris Numismatische Kring Frisia, Drachten, Friesland (Nederland)